

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

10 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)
SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)
SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 października 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank w W. Oddział w Polsce
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 17 marca 2022 r., I ACa 893/21,
w sprawie z powództwa A.J.
przeciwko Bank w W. Oddział w Polsce
o zapłatę,

oddala skargę kasacyjną.

Agnieszka Piotrowska

Dariusz Dończyk

Marta Romańska

(A.D.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 8 września 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził
od pozwanego Bank z siedzibą w W. - Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w Polsce z

siedzibą w W. (dalej Bank) na rzecz powódki A.J. kwotę 280 757,64 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 14 maja 2020 r. do dnia zapłaty.

Sąd ustalił, że w dniu 23 marca 2007 r. powódka jako konsument zawarła z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku umowę o kredyt hipoteczny waloryzowany (indeksowany) kursem franka szwajcarskiego (CHF), na podstawie której Bank wypłacił powódce w dniu 27 marca 2007 r. kwotę 554 646,20 zł, stanowiącą równowartość 232 848,95 CHF, z przeznaczeniem na zakup bliżej opisanego lokalu mieszkalnego. Integralną część umowy stanowił Regulamin (§ 1 ust. 2, § 2 ust. 1, 2, 3 umowy). Okres kredytowania oznaczono na 420 miesięcy. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy opisał szczegółowo postanowienia umowy i jej załączników. W okresie od 27 maja 2010 r. do 19 czerwca 2020 r. powódka uiściła na rzecz pozwanego kwotę 280 757,64 zł z tytułu spłaty kredytu. Pismem z 5 maja 2020 r., doręczonym pozwanemu w dniu 6 maja 2020 r., powódka wezwała pozwanego Bank do niezwłocznego rozwiązania, za porozumieniem stron, łączącej strony umowy kredytu oraz do zwrotu wszelkich świadczeń spełnionych przez nią na rzecz pozwanego w wykonaniu przedmiotowej umowy, w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania. Pismem z 16 maja 2020 r. pozwany Bank odmówił uwzględnienia tego żądania, stąd powódka wniosła pozew o zwrot uiszczonej kwoty, jako świadczenia nienależnego, wobec nieważności umowy kredytu, wywołanej zawartymi w niej niedozwolonymi postanowieniami umownymi, wymienionymi w pozwie.

W oparciu o te ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie, aczkolwiek umowa co do zasady nie sprzeciwiała się art. 69 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej: „prawo bankowe”) ani art. 358¹ § 2 k.c. Nie była także sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Umowa zawierała natomiast postanowienia regulujące zasady wypłaty kredytu i jego spłaty, określające główne świadczenia stron, poddające się kontroli Sądu pod kątem ich abuzywności ze względu na ich nieprzejrzystość. Sąd pierwszej instancji uznał, opisane szczegółowo w uzasadnieniu wyroku, postanowienia umowne za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ k.c. i w konsekwencji za bezskuteczne wobec powódki, a zatem niewiążące jej z mocy samego prawa i ze skutkiem *ex tunc*.

Wobec niemożności zastąpienia wskazanych klauzul umownych przepisami dyspozytywnymi, Sąd Okręgowy uznał, że umowa kredytu, po eliminacji wskazanych postanowień, nie może obowiązywać w takim kształcie i jest nieważna, co rodzi skutek w postaci dopuszczalności domagania się przez każdą ze stron, na podstawie art. 405 i 410 § 2 k.c., zwrotu tego, co świadczyła drugiej stronie w wykonaniu nieważnej umowy. Z tych przyczyn orzekł, jak w sentencji.

Po rozpoznaniu apelacji pozwanego Banku, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z 17 marca 2022 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w punkcie pierwszym częściowo w ten sposób, że oddalił powództwo A.J. o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty głównej 280 757,64 zł, przypadających za okres od 14 maja 2020 r. do 26 sierpnia 2021 r. oraz oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie.

Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, dokonując częściowo odmiennej oceny prawnej roszczenia odsetkowego powódki. Sąd Apelacyjny stwierdził bowiem, że powódce przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie dopiero od momentu złożenia przez nią, na rozprawie w dniu 26 sierpnia 2021 r., po udzieleniu jej wyczerpującego pouczenia przez Sąd Okręgowy, oświadczenia o podtrzymaniu żądania objętego pozwem. Od tego momentu umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (nieważna), zaś pozwany Bank uzyskał o tym wiedzę i popadł w opóźnienie w spełnieniu żądania powódki, co doprowadziło do zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie powództwa o zasądzenie odsetek ustawowych od należności głównej za okres poprzedzający dzień 26 sierpnia 2012 r.

Powódka nie zakwestionowała tego orzeczenia reformatoryjnego Sądu Apelacyjnego w zakresie oddalającym jej powództwo odsetkowe, albowiem nie złożyła skargi kasacyjnej. Natomiast pozwany Bank zaskarżył ten wyrok w części oddalającej apelację pozwanego i zarzucił naruszenie:

- art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L. 95 z 21 kwietnia 1993 r.- dalej dyrektywa 93/13) przez brak wyodrębnienia i odróżnienia klauzul ryzyka walutowego, dotyczących zastosowania indeksacji zobowiązania kredytowego kursem waluty obcej i klauzul spreadowych

odsyłających do stosowanych przez kredytodawcę kursów waluty obcej, przez przyjęcie, że określają one główne świadczenia stron oraz przez przyjęcie, że nie zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny,

- art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art.3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez błędne przyjęcie, że postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu kursem waluty obcej są niedozwolone, jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumenta;

- art. 69 ust. 3 prawa bankowego, art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez nieprzyjęcie przez Sąd, że przy wykładni umowy kredytu jest dopuszczalne odwołanie się do bezwzględnie obowiązującego i bezpośrednio stosowanego przepisu prawa krajowego w postaci art. 69 ust. 3 prawa bankowego, do wykładni oświadczeń woli stron w myśl art. 65 k.c. lub normy dyspozytywnej w postaci art. 358 § 2 k.c. w miejsce uznanych za niedozwolone postanowień umownych;

- art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że wskutek stwierdzenia niedozwolonego (nieuczciwego) charakteru całego mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie dochodzi do wyeliminowania z umowy postanowień indeksacyjnych dotyczących zasad wypłaty oraz spłaty kredytu, a w konsekwencji do upadku umowy;

- art. art. 385¹ § 1 k.c. i art. 385² k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że powódka jako klientka nie została należycie poinformowana o skutkach ryzyka kursowego i jego wpływu na wysokość zobowiązania kredytowego,

- art. 496 k.c. i art. 497 k.c. przez nierozpoznanie podniesionego przez pozwanego na etapie postępowania apelacyjnego zarzutu zatrzymania i nieuwzględnienie tego zarzutu w sentencji wyroku Sądu Apelacyjnego, co prowadzi do wniosku o nierozpoznaniu przez Sąd Apelacyjny istoty sprawy.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej, pozwany zarzucił naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. żart. 391 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z 391 § 1 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia w sprawie mimo braku merytorycznego rozpoznania podniesionego przez pozwanego zarzutu zatrzymania, co prowadzi do wniosku o nierozpoznaniu przez Sąd Apelacyjny istoty sprawy,

a co miało istotny wpływ na wynik sprawy oraz naruszenie art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. przez wadliwe uzasadnienie zaskarżonego kasacyjnie orzeczenia, w którym Sąd Apelacyjny nie odniósł się do podniesionego przez pozwanego na etapie postępowania apelacyjnego zarzutu zatrzymania.

Formułując te podstawy, pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części, jak również o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 8 września 2021 r. i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa A.J. w całości, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części, jak również o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 8 września 2021 r. przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tych granicach temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje;

Przed przystąpieniem do rozpoznania skargi kasacyjnej należy podnieść, że postanowienie Sądu Najwyższego z 17 listopada 2022 r. o przyjęciu skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania zostało wydane w jednoosobowym składzie, w którym orzekał sędzia powołany do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym ustawą 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3 ze zm.). W dniu 10 października 2018 r. sędzia ten został otrzymał nominację do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, a następnie został przeniesiony do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego.

W zakresie skutków tej sytuacji należy odwołać się do uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego z 12 września 2025 r. II CSKP 2114/22 i z 10 października 2025 r., II CSKP 619/23 bez przytaczania i powielania zawartej w nich argumentacji.

Organem właściwym do orzekania w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest Sąd Najwyższy (art. 398⁹ § 1 k.p.c.), toteż w świetle wykładni art.

19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 KPP przyjętej w wyroku TSUE z 4 września 2025 r., C-225/22, konieczne jest zbadanie – przez Sąd Najwyższy w składzie wyznaczonym do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej – czy skład Sądu Najwyższego, podejmujący decyzję o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, odpowiadał wymaganiom wynikającym z powołanych postanowień prawa Unii. *In casu* wynik tej oceny wypadł negatywnie, co Sąd Najwyższy stwierdził na podstawie wyroków TSUE z 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18, z 21 grudnia 2023 r., C-718/21 oraz z 7 listopada 2024 r. C- 326/23). Konstatacja ta nie jest jednak równoznaczna z koniecznością uznania omawianego postanowienia Sądu Najwyższego za niebyłe, ponieważ skutek ten stanowi *ultima ratio*, jest więc konieczny, o ile w konkretnej sytuacji procesowej uznanie orzeczenia za niebyłe jest nieodzowne do zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii, a ściślej art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, który wymaga zapewnienia stronie prawa do skutecznego środka ochrony prawnej przed sądem (zob. wyroki TSUE z 6 października 2021 r., C-487/19, p. 161 i z 4 września 2025 r., C-225/22, p. 68). Rozważane postanowienie nie zamknęło stronom dostępu do udzielenia ochrony prawnej przez Sąd Najwyższy ani nie zmieniło sytuacji prawnej stron ukształtowanej zaskarżonym skargą kasacyjną prawomocnym wyrokiem sądu drugiej instancji, w szczególności nie uchyliło tego wyroku ani nie zakończyło postępowania kasacyjnego w inny sposób. Nie kończy ono postępowania kasacyjnego, lecz otwiera drogę do merytorycznego rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Nie zawęży także kognicji Sądu Najwyższego na etapie merytorycznego rozpoznania skargi. W takim układzie procesowym rozstrzygające znaczenie z punktu widzenia osiągnięcia rezultatu, polegającego na zapewnieniu stronom prawa do rozpoznania sprawy przez sąd, czyniący zadość wymaganiom ustanowionym w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPC, a w konsekwencji zagwarantowaniu bezpośredniej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 KPP, należy wiązać z wydaniem przez Sąd Najwyższy w składzie kolegialnym orzeczenia merytorycznego. Jeżeli bowiem rozpoznanie skargi kasacyjnej ma następczy charakter wobec jej przyjęcia do rozpoznania, to respektowanie pełnej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 KPP nie wymaga uznania za niebyłą decyzji procesowej o przyjęciu tej skargi

kasacyjnej do rozpoznania. Wymaga natomiast zapewnienia, by rozpoznanie skargi kasacyjnej nastąpiło z pełnym poszanowaniem standardu określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPC. W konkluzji, skoro mechanizm przewidziany w prawie krajowym *in concreto* okazał się wystarczający do zagwarantowania, że merytoryczne rozpoznanie sprawy nastąpi przez sąd odpowiadający wymaganiom odpowiadającym art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 KPP, należało przyjąć, iż pominięcie omawianego postanowienia nie było konieczne dla zapewnienia pełnej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Sąd Najwyższy nie stwierdził tym samym przeszkód do oceny zasadności podstaw kasacyjnych (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 12 września 2025 r. II CSKP 2114/22 i z 10 października 2025 r., II CSKP 619/23).

Przechodząc do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej należy podnieść, że zarzut naruszenia art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. uchyła się spod kontroli kasacyjnej w świetle art. 398¹³ § 1 k.p.c. ze względu na niespójność podstawy prawnej tego zarzutu z jego treścią. Przywołany przez skarżącego art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. dotyczy bowiem elementów składowych uzasadnienia sądu pierwszej instancji, tymczasem skarżący sformułował zarzuty dotyczące treści i konstrukcji uzasadnienia Sądu Apelacyjnego, którego elementy reguluje nie ten przepis, lecz niepowołany w podstawie kasacyjnej art. 387 § 2¹ k.p.c.

Odnosząc się do podstaw materialnoprawnych skargi należy podnieść, że nie są uzasadnione rozbudowane zarzuty pozwanego dotyczące naruszenia art. 385¹ k.c. w związku ze wskazanymi w podstawach kasacyjnych przepisami kodeksu cywilnego, prawa bankowego oraz dyrektywy 93/13. Kwestie w nich poruszone zostały już rozważone i rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w świetle którego nie doszło do naruszenia przytoczonych w skardze norm prawnych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że istnieje ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadu walutowego polegające na tym, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron w celu ustalenia wysokości ich świadczenia - wysokości kapitału kredytu wypłaconego przez bank i wysokości rat spłacanych przez kredytobiorcę. Klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie,

w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i związanego z nim narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji obie te klauzule, składające się na, przyjęty w umowach kredytowych, mechanizm przeliczeniowy (waloryzacyjny, indeksacyjny), są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie byłoby zabiegiem sztucznym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje aktualnie pogląd (po początkowym okresie przyjmowania poglądu przeciwnego), że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (lub denominowanego w walucie obcej) określają główne świadczenia stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20; z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 oraz z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

Skarżący zarzucił wadliwe przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zarzut ten jest niezasadny, albowiem w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE wyjaśniono już, że wymaganie wyrażenia postanowienia umownego w sposób jednoznaczny, prostym i zrozumiałym językiem jest spełnione, gdy umowa przedstawia konsumentowi w sposób przejrzysty działanie mechanizmu waloryzacyjnego tak, aby konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne związane z zaciągnięciem wieloletniego zobowiązania kredytowego waloryzowanego kursem waluty obcej. Konsument powinien być jasno poinformowany przez bank, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy nieograniczone niczym ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie (zob. wyroki TSUE z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13 oraz z 20 września 2017 r., C-186/16, a także wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). W wyroku

z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19 TSUE wyjaśnił, że wykładni art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowy kredytu, które powodują skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógłby racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, że ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków. W uzasadnieniu wyroku z 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18, Sąd Najwyższy podniósł, że nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko związane z zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. W takim stanie rzeczy przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne. Ochrona konsumenta może zostać zapewniona jedynie wtedy, gdy uwzględnione zostaną jego rzeczywiste i tym samym bieżące interesy, a nie interesy, jakie miał w okolicznościach istniejących w chwili zawarcia danej umowy.

Klauzule waloryzacyjne, które określają główne świadczenia stron i nie zostały wyrażone w umowie kredytu w sposób jasny i precyzyjny, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. Nie jest zasadny kasacyjny zarzut wadliwego przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, iż postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Abuzywność tych klauzul została już przesądzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE, w którym wyjaśniono, że postanowienia umowy (regulaminu),

określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych, gdyż kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku; obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Są one niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18 oraz z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20).

W świetle ustabilizowanego już orzecznictwa Sądu Najwyższego i TSUE nie zasługuje na uwzględnienie kasacyjny zarzut pozwanego, że Sąd drugiej instancji nie zastosował art. 69 ust. 3 prawa bankowego ani art. 358 § 2 k.c. w celu zastąpienia wynikającego z abuzywnych klauzul umownych kursu CHF ustalanego przez Bank w jego tabeli kursów walut obcych, kursem średnim CHF, ustalonym przez Narodowy Bank Polski (NBP). Sąd Najwyższy wyraził ponadto w swoich orzeczeniach pogląd, że nie jest skuteczne powoływanie się przez Bank na art. 65 k, c. jako uzasadniający przeprowadzenie wykładni umowy kredytu po eliminacji z niej abuzywnych klauzul przeliczeniowych w sposób zmierzający do utrzymania tej umowy. Proponowane przez pozwanego zabiegi sprowadzałyby się bowiem, w istocie, do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia

sytuacji konsumenta dotkniętego nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

Abuzywne klauzule indeksacyjne są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, chyba że konsument następnie udzieli świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywróci ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56). W uzasadnieniu powołanej uchwały wyjaśniono, w nawiązaniu do wcześniejszego orzecznictwa, w tym orzecznictwa TSUE aktualnego w chwili wydania tej uchwały (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym

brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy". Nie jest zatem dopuszczalne zastosowanie do rozliczeń stron średniego kursu Narodowego Banku Polskiego w oparciu o art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Postulat zastąpienia (substytucji) abuzywnych klauzul kursowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego nie uwzględnia koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym - w świetle powołanego utrwalonego orzecznictwa - wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta.

Jeżeli bez niedozwolonych postanowień umownych umowa nie może obowiązywać i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument - tak jak ma to miejsce w okolicznościach sprawy - postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną, (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021, Nr 2, poz. 20; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22), umowę kredytu należy uznać za trwale bezskuteczną (nieważną) na podstawie art. 58 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23; z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

Skarżący sformułował ponadto w skardze zarzut naruszenia art. 496 k.c. i art. 497 k.c. przez ich niezastosowanie, polegające na braku rozpoznania podniesionego przez pozwanego na etapie postępowania apelacyjnego zarzutu zatrzymania, co połączył z procesowym zarzutem naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy w tym zakresie.

W odniesieniu do tego zarzutu należy zauważyć, że istotnie, w toku postępowania apelacyjnego pozwany Bank złożył w dniu 15 marca 2022 r. (data wpływu do Sądu Apelacyjnego) pismo procesowe datowane 11 marca 2022 r. (k.489-518 akt), zawierające zarzut zatrzymania świadczenia, które w razie uwzględnienia roszczenia objętego powództwem będzie przysługiwało powódce A.J., do czasu zaoferowania przez nią zwrotu na rzecz pozwanego świadczenia w kwocie 554 646,20 zł, wypłaconego powódce z tytułu kredytu lub zabezpieczenia roszczenia Banku o jego zwrot. Pozwany powołał się przy tym na oświadczenie o skorzystaniu z prawa zatrzymania o charakterze materialnoprawnym z 10 marca 2022 r. zawarte w piśmie, które tego samego dnia zostało wysłane powódce przesyłką poleconą (dowód nadania k. 516 akt). W piśmie procesowym wniesionym do Sądu Apelacyjnego w dniu 15 marca 2022 r., pozwany Bank zaznaczył, że nadal kwestionuje roszczenie powódki co do zasady i wysokości, podtrzymując złożoną apelację, jednakże na zasadzie ewentualności, gdyby Sąd drugiej instancji uznał, że umowa kredytu jest nieważna, podnosi na podstawie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. przedmiotowy zarzut, który jest, w ocenie Banku, dopuszczalny, albowiem umowa kredytu ma charakter wzajemny.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 17 marca 2022 r. (k.522-523 akt) pełnomocnik powódki oświadczył, że doręczono mu odpis opisanego wyżej pisma procesowego pozwanego Banku, lecz powódka nie otrzymała oświadczenia Banku z 10 marca 2022 r. w tym przedmiocie. Z tej przyczyny wniósł o nieuwzględnienie tego zarzutu, podnosząc ponadto, że oświadczenie o skorzystaniu przez pozwany Bank z prawa zatrzymania jest nieskuteczne.

Należy co do zasady przyznać rację skarżącemu, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny w żaden sposób nie ustosunkował się do tego zarzutu zatrzymania, choć z treści sentencji należy wnioskować, że tego zarzutu nie uwzględnił, nie wyjaśniając w pisemnych motywach wyroku przyczyn tej decyzji.

Odnosząc się do omawianej podstawy kasacyjnej zarzucającej naruszenie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c., należy w pierwszym rzędzie podnieść, że o ile umowa kredytu jest umową wzajemną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22), to już kwestia zarzutu

zatrzymania podniesionego przez bank w tak zwanej sprawie frankowej, jest dużo bardziej złożona.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, analizując relację między prawem zatrzymania, a prawem potrącenia, trafnie zauważono, że uprawnienie do potrącenia (art. 498 i n. k.c.) należy postrzegać jako dalej idące w zestawieniu z prawem zatrzymania, którego istota polega na zabezpieczeniu wierzytelności przysługującej retencji przed niekorzystnymi skutkami ewentualnej niewypłacalności dłużnika (wierzyciela wzajemnego) przez uzależnienie spełnienia własnego świadczenia od zaoferowania świadczenia przez wierzyciela wzajemnego. Potrącenie realizuje między innymi, funkcję egzekucyjną, prowadząc – w drodze jednostronnej decyzji potrącającego i bez konieczności zaangażowania organów państwa – do przymusowego zaspokojenia należności przysługującej potrącającemu. W takim przypadku odpada potrzeba oddziaływania na dłużnika (wierzyciela wzajemnego) w celu skłonienia go do zapłaty, a także ryzyko jego niewypłacalności. Przeciwnie, uwzględniając możliwość skorzystania z potrącenia, wierzytelność przysługująca potencjalnemu retencji pozostaje, do wysokości wierzytelności pasywnej, w pełni zabezpieczona na wypadek niewypłacalności dłużnika, bez potrzeby sięgania do prawa zatrzymania. Co więcej – wierzyciel aktywny ma w istocie pewność, że przysługujące mu świadczenie pieniężne, w zakresie, w jakim nie przewyższa wierzytelności pasywnej, zostanie spełnione, przy czym decyzja o tym, czy z opcji tej skorzystać, leży w sferze jego uznania, co czyni zbędnym korzystanie z dodatkowego zabezpieczenia wierzytelności. Trudno w tym przypadku twierdzić, aby mogła istnieć prawnie uzasadniona potrzeba dodatkowego „zabezpieczenia” lub „zaofiarowania” wierzytelności wzajemnej, o czym stanowi art. 496 k.c. Dostrzec trzeba przy tym, że czym innym jest ustanawianie zabezpieczeń wierzytelności, których podłożem jest autonomia woli (konsens) obu stron zobowiązania, czym innym zaś żądanie zabezpieczenia własnej wierzytelności, powiązane z odmową spełnienia świadczenia, którego podstawą miałyby stać się uprawnienie kształtujące przysługujące jednej ze stron stosunku prawnego.

W braku szczególnych okoliczności, których wykazanie obciąża stronę podnoszącą zarzut zatrzymania (a której to powinności pozwany w tej sprawie nie sprostął), podważa to legitymowany prawnie interes strony, która dysponując

możliwością wymuszenia spełnienia świadczenia wzajemnego, z możliwości tej nie korzysta, lecz – powołując się na potrzebę „zabezpieczenia” wierzytelności, którą może swobodnie wyegzekwować – odmawia spełnienia świadczenia należnego kontrahentowi ze skutkiem w postaci dalszego utrzymywania stanu niepewności między stronami. Kwestia ta rysuje się szczególnie wyraźnie w razie nierównowagi majątkowej stron stosunku prawnego, gdy dalsze pozostawanie w impasie mogłoby w istocie służyć szykanowaniu strony słabszej, z uwagi na trudność w zaoferowaniu przez nią świadczenia wzajemnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2025 r., II CSKP 545/23).

Należy ponadto wskazać, że w sprawach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13, przy ocenie zasadności zarzutu zatrzymania, należy zawsze brać pod uwagę konieczność dokonywania przez sąd krajowy, zgodnie z zasadą efektywności prawa Unii, wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z przepisami dyrektywy unijnej, tak dalece, jak to jest tylko możliwe (zob. wyroki TSUE z 13 listopada 1990 r., C-106/89 i z 27 marca 2019 r., C-545/17). Stosownie do stanowiska TSUE, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni prawa krajowego – co odnosi się również do art. 496 i 497 k.c. – zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawartej przez bank z konsumentem ze względu na nieuczciwy charakter jej niektórych warunków, powołanie się przez bank na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od banku ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia abuzywności warunków umownych, od równoczesnego zaofiarowania przez konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od banku na podstawie umowy kredytu, niezależnie od spłat dokonanych w wykonaniu tej umowy przez konsumenta (por. wyrok TSUE z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, postanowienie TSUE z 8 maja 2024 r., C-424/22, uzasadnienie przywołanej wyżej uchwały III CZP 126/22 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., II CSKP 2231/22 i z 11 marca 2025 r., II CSKP 617/23).

Mimo zatem niewskazania przez Sąd Apelacyjny przyczyn nieuwzględnienia podniesionego przez skarżącego zarzutu zatrzymania, zaskarżony wyrok, mimo tych

mankamentów uzasadnienia, odpowiada prawu, co prowadziło do oddalenia skargi kasacyjnej Banku (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Agnieszka Piotrowska Dariusz Dończyk Marta Romańska

A.D.)

[r.g.]